

Leiden en Naarden 30 en 31 mei 2008 Gouden jubileum conferentie van de Proklos leerstoel, deel 2

In het middagedeelte van de eerste dag van het Jubileumcongres van Proklos in Leiden spraken Rupert Sheldrake en Prof. P. Krishna uit India. De dag werd besloten met een kort debat tussen prof. dr. Bas Haring en Rupert Sheldrake over vragen van wetenschapsfilosofische aard. Die vragen gingen over de zin en onzin van parapsychologisch onderzoek en daaruit voortspuitende inzichten. De bijdrage van prof. Krishna komt bij de volgende aflevering aan bod.

Rupert Sheldrake
Rupert Sheldrake, een nog jeugdig ogende 66-jarige wetenschapper, werd in Nederland bekend doordat VPRO-programmamaker Wim Kayzer één van de afleveringen van "Een schitterend ongeluk" aan hem wijdde. Sheldrake is een Engels biochemicus (Cambridge) en studeerde ook filosofie en geschiedenis aan de Harvard Universiteit. Hij heeft veel onderzoek gedaan en gepubliceerd op gebied van ontwikkeling van planten en dieren, gedrag, geheugen, waarneming en telepathie.

Morfische velden
Sheldrake is van mening dat de vormen en instincten van

levende organismen weliswaar ook door hun genetische 'make-up' wordt uitgedrukt, maar dat deze factoren niet hun oorsprong in de genen vinden. Volgens hem ontwikkelen organismen zich onder invloed van wat dezelfde soort van organismen in het verleden heeft meegeemaakt. Zij zouden daarvoor een mechanisme gebruiken dat hij morfische resonantie (vormresonantie) heeft genoemd. Dat wil zeggen dat bepaalde, en vooral biologische, fenomenen waarschijnlijker worden naarmate zij vaker plaatsvinden. Daardoor zou biologische groei en ontwikkeling en ook gedrag van dieren als het ware in patronen neerslaan. Die patronen zouden beïnvloedend zijn voor latere dieren van dezelfde soort. Hij raakt daarmee aan de kern van het evolutiedenken: hij beargumenteert dan ook dat natuurwetten bij levende organismen veranderlijke gewoontes zijn. Alle organismen hebben volgens hem velden van bewustzijn om zich heen: velden in en rondom organismen die de karakteristieke structuren en activiteitenpatronen van die organismen organiseren en sturen. In die velden worden patronen van nieuwe dingen, van dingen die organismen meemaken, opgeslagen. Die patronen beïnvloeden dan weer de levensvelden van de nieuwe organismen via het proces van vormresonantie.

Agenda Nederland

oktober 2008

11 Nationale studiegroep "De Mahatma Brieven"

Harry Potter at Naarden:

17 t/m 19: Naarden,

'Harry Potter', lezingen door Prof. John Algeo, internationaal vice-president van de Theosophical Society; voertaal Engels:
- Vrijdag 17 okt (20.00 uur): *Theosophy, Fantasy and Harry Potter*.

- Zaterdag 18 okt (10.30): *The Orphan and the Quest*.

- Zaterdag 18 okt (15.00): *The Bodhisattva and the Dugpa*.

- Zaterdag 18 okt (19.30) Harry Potter video.

- Zondag 19 okt (10.30): *The Deathly Hallows and a Zen End*.

november 2008

8-9 : Naarden, najaarschool TVN over Karma en Dharma, voertaal Nederlands.

15 Amsterdam, nationale studiegroep "De Geheime Leer"

13 Amsterdam, nationale studiegroep "De Mahatma Brieven"

De nationale studiegroepen vinden plaats in de Tolstraat te Amsterdam.

Voor nadere inlichtingen over alle genoemde activiteiten kunt u contact opnemen met de T.V.N.: 020-6765672. Zie ook www.theosofie.nl.

The extended Mind

Het bewustzijn dat zich buiten de grenzen van de stof, van lichamen uitbreidt. Dat was het thema van zijn prachtige presentatie. Buiten de grenzen van tijd (geheugen) en ruimte (buiten het lichaam). Volgens Sheldrake is het geheugen afhankelijk van resonantie dan van het 'opslaan' van informatie. Hij doorbreekt daarmee het westerse dualisme dat gebaseerd is op Descartes. Descartes scheidde lichaam en geest, maar dacht wel dat zij met elkaar in wisselwerking stonden. Descartes staat op zich tegenover het beperkte materialistische denken van het huidige wetenschappelijke denkmodel. Sheldrake stelt echter een derde mogelijkheid voor. Het bewustzijn is weliswaar binnen tijd en ruimte, maar het projecteert zichzelf via velden, denk bijvoorbeeld aan magnetische velden of zwaartekracht velden. Die strekken zich ook buiten materiële objecten uit. Velden bevinden zich zowel binnen als buiten de objecten waar zij bij horen. Bewustzijn wordt niet alleen maar verklaard door activiteiten van het zenuwstelsel. Daardoor blijft bewustzijn een 'mysterieus' fenomeen in het huidige materialisme.

Recente resultaten van onderzoek tonen aan dat mensen elkaar op afstand kunnen beïnvloeden, alleen al door naar elkaar te kijken. Niet alleen onze aandacht, maar ook onze intenties hebben dus effect op afstand. Daardoor lijkt onze denkende geest ('mind') zich uit te strekken in tijd en in ruimte. En daardoor zouden we ook kunnen putten uit collectieve herinneringen, door het proces van morfische resonantie.

Jouw beeld van mij is niet in je hoofd, denkt Sheldrake. Niet in je hersenen, maar wel in je denkende geest. Dat beeld wordt veroorzaakt doordat ik in het veld van je bewustzijn sta. Sommige projecties kunnen we hebben terwijl er niets in ons veld staat. Dat is psychotisch. Dit komt in feite overeen met de theorieën uit de oude wijsheid van de mysteriestromingen. Onze geest zou zich via de morfische velden uitstrekken tot datgene wat we waarnemen. Sheldrake wees erop dat prof. dr. J.J. Poortman de eerste was die dit in 1955 min of meer zo verwoordde.

Telepathische experimenten
Dieren voelen het ook als er naar hen gekeken wordt. En dat kan ook via foto's of via camera en videocircuits. Dat

Agenda buitenland

oktober 2008

18-25 Venetië, European School of Theosophy, thema *The Wisdom of the Sages*, met dr. J. Godwin, dr. Edi Bilimoria en Michael Gomes

november 2008

17 t/m 29 Adyar School of the Wisdom met prof. R.C. Tampi, thema: *Theosophy - Exponents and Exposition*

december 2008

1 t/m 15 Adyar School of the Wisdom met P. Oliveira. Thema: *The Mahatmas on Theosophy and the T.S.*

januari - februari 2009

7 jan tot 11 feb Adyar, School of the Wisdom, met prof. Ravi Ravindra. Thema: *Insights from the Bhagavad Gita*

februari 2009

17-22 The Secret Doctrine and The Mahatma Letters door Nelda Samarel en Eneida E. Carbonell, Krotana School of Theosophy in Ojai, California
23-28 The Relevance of Theosophy and Theosophical Literature in the Contemporary World door Joy Mills, Krotana School of Theosophy in Ojai, California

U kunt schenkingen doen aan de TVN, aftrekbaar voor uw aangifte inkomstenbelasting. Ook legateren aan de TVN is een mogelijkheid.
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de penningmeester van de TVN.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

betekent dus dat het projecteren van mensen en dieren gerelateerd is aan vormen van bewustzijn. Dit geldt ook voor geluid, want we horen dingen in de verte. Sheldrake kwam te spreken over zijn experimenten: Initial Interspace Telepathy Experiments, zeg maar: eerste interruimtelijke telepathische experimenten. Telepathie, ook als er afstand en muren zitten tussen zender en ontvanger. Telepathie gaat het makkelijkste tussen mensen die elkaar dierbaar zijn of elkaar aardig vinden. Denk aan moeders en hun baby's, vooral als zij die borstvoeding geven. Moeders kunnen bijvoorbeeld melk gaan druipen als hun baby huilt. Sheldrake wees erop dat het toch uiterst merkwaardig is dat deze fenomenen zo weinig wetenschappelijke aandacht krijgen. Dieren weten niet alleen wanneer hun baasjes thuiskomen. Zij weten dat ook als die baasjes op andere tijdstippen thuiskomen dan gewoonlijk. Dat betekent dat dieren de intenties, de bedoelingen van hun baas kunnen oppikken en daarop reageren. Hij toonde videobeelden van een wel heel bijzondere reeks experimenten van een grijze roodstaartpapegaai en diens eigenares. Deze papegaai had de ongelofelijk

grote woordenschat van 1.300 woorden. En hij kon ze ook goed benutten. Dat bleek uit het volgende. De eigenares zat in een andere ruimte dan de papegaai. Zij kon daar naar een scherm kijken dat verbonden was met een camera die op de papagaai gericht was. Als de eigenares bijvoorbeeld een foto/afbeelding van een situatie of voorwerp te zien kreeg, begon de papagaai daarover te spreken! Volgens Sheldrake was de opzet van het experiment gecontroleerd door anderen en was van trucage geen sprake.

Bewustzijnsprojecties

Ook onze lichaamsbeelden, waarnemingen en beelden van delen van ons lichaam, van ledematen bijvoorbeeld, zijn volgens Sheldrake projecteerde beelden. Denk maar aan fantoomledematen en fantoompijnen. Als mensen een arm of been moeten missen, kunnen ze daar vaak wel een bepaalde gevoeligheid houden of zelfs fantoompijnen voelen. Een ander experiment dat hij liet zien maakte daarvan gebruik. Van mensen bij wie een arm was geamputeerd en die dat lichaamsdeel nog als 'fantoom' voelden, werd gevraagd om dat fantoom op een bepaalde plek in een

Agenda loges en centra

Voor nadere inlichtingen kunt u contact opnemen met de betreffende loges/centra (zie adressenpagina).

oktober 2008

- 3 Zelfontwikkeling in het Tibetaans Boeddhisme, lezing voor leden, Tony Boerlage (Utrecht)
- 6 De invloed van stralingsbelasting op gezondheid en bewustzijn, lezing, Koen van Biesen (Amersfoort)
- 6 *De Geheime Leer*, studiegroep, Ineke Vrolijk (Arnhem)
- 6 Gespreksavond (Den Haag)
- 6 Theosofie van Rudolf Steiner, studieavond (Groningen)
- 7 *De Stem van de Stilte*, studieavond, Ronald Engelse (Rotterdam)
- 11 Noblesse oblige, openbare bijeenkomst, Ali Ritsema (Amsterdam)
- 11 *De Geheime Leer*, cursus, Ineke Vrolijk (Den Haag)
- 11 Astrologie, workshop, Peter den Haring (Zuid-Limburg)
- 12 Aannames in de Esoterie, lezing, Hans Gerding (Naarden, Besant Hall)
- 13 *Bhagavad Gita*, cursus, Ineke Vrolijk (Arnhem)
- 13 Het enneagram, lezing, Jeanette van Stijn (Den Haag)

Wist u dat in de Tolstraat 154 te Amsterdam niet alleen het hoofdkantoor van de TVN is gevestigd, maar ook de 'theosofische boekhandel Adyar' en de 'theosofische bibliotheek' met een unieke collectie theosofische, religieuze en esoterische literatuur?

V e r e n i g i n g s n i e u w s

ruimte 'door de wand' te steken. Het bleek dat mensen veel vaker dan statistisch kon worden verklaard, konden voelen of en waar die fantoomarm door een wand werd gestoken. Sheldrake wees erop dat dit soort experimenten redelijk goedkoop kunnen worden gedaan. Hij lichtte toe dat met behulp van de telefoon, met e-mails en via internet allerlei experimenten zijn te doen die dit soort hypotheses kunnen onderzoeken. Voor degenen die daarover meer willen weten of daar zelf aan willen meedoen, verwijst ik naar zijn Engelstalige website: [. Via internet is er natuurlijk een enorme potentie om gegevens te verzamelen op relatief goedkope wijze.](#)

Intersociaal bewustzijn

De denkende geest strekt zich ook uit in sociale relaties. Dat is holistisch: het geheel is en kan meer dan de samenstellende onderdelen, doordat er sprake is van een organiserend veld dat de onderdelen verbindt, unificeert, tot eenheid maakt en die eenheid ook organiseert. Denk aan een zwerm vogels. Die vliegende zwerm kan zo snel van richting veranderen dat er een organiserend veld rondom de individuele vogels moet bestaan, zodat zo'n bedoeling bliksemsnel verwerkeld kan worden. Dieren kunnen ook over afstanden met elkaar in contact blijven. Zoals dier en mens

dat dus ook kunnen. Maar met mensen onderling is dat vaak wat moeilijker: vandaar dat wij uit noodzaak de mobiele telefoon hebben uitgevonden, sprak Sheldrake met een grote glimlach. Het was een prachtige presentatie. Bovendien is Sheldrake een begenadigd spreker bij wie het een genot is om te luisteren.

Bas Haring

Stichting Proklos had prof. dr. Bas Haring uitgenodigd om met Sheldrake in discussie te gaan. Haring is een Nederlands filosoof die promoveerde over kunstmatige intelligentie. Hij is bekend geworden door zijn kinderboek "Kaas en de evolutietheorie". Hij probeert wetenschap en filosofie betekenis te geven voor het gewone leven. Hij doet dat door het schrijven van boeken en columns, door het maken van televisieprogramma's en door het geven van colleges. Hij is bijzonder hoogleraar aan de Leidse universiteit op de leerstoel 'publiek begrip van wetenschap'.

Discussie Sheldrake en Haring

Beiden werd gevraagd om over een aantal stellingen hun gezichtspunt naar voren te brengen. De eerste rondging over de betekenis van de morfische velden. Zijn deze een anomalie (zie ook vorige verslag in *Theosofia* 4, 2008)? Als ze dat zijn, is er dan geen nieuwe theorie

- 14 Karma en dharma, thema-avond (Zwolle – centrum Lanoe)
- 15 *De Geheime Leer*, cursus, Ali Ritsema (Zuid-Limburg)
- 17 *De Bhagavad Gita*, wijsheid voor het dagelijks leven, lezing, Wim van Vledder (Utrecht)
- 18 Beziingsbijeekomst (Den Haag)
- 19 Universele eenheid en verbondenheid, gespreks-groep, Wim van Vledder (loge Zwolle)
- 20 Studie-avond (Amersfoort)
- 20 Jan van Ruusbroec - leren van de liefde, lezing, Didi de Mildt (Arnhem)
- 20 Inleiding in de theosofie, les 1, voor nieuwe cursisten, Wim Leys (Den Haag)
- 20 Theosofie van Rudolf Steiner, studieavond (Groningen)
- 21 Vivekacūḍāmaṇi – zelf-onderzoek en het pad, studie (Naarden, Ashrama)
- 21 *De Geheime Leer*, studie-avond, Ineke Vrolijk (Rotterdam)
- 23 *De Geheime Leer*, studieavond, Wies Kuiper (Zwolle- centrum Lanoe)
- 27 Meditatieve avond (Amersfoort)
- 27 Meditatie, cursus, Minouc Heijbroek-Tijssen (Arnhem)
- 27 Filosofische en wetenschappelijke problemen rondom psi, lezing, prof. Hans Gerding (Den Haag)
- 28 *Yoga-Sutras van Patanjali*, groepsstudie (Amsterdam)

nodig om deze velden te begrijpen?

Sheldrake wees erop hoe vreemd het eigenlijk is dat een grote eik uit één klein eikeltje voortkomt. In het menselijk lichaam is het genetische basismateriaal overall hetzelfde. Maar dat 'codeert' voor heel veel verschillende eiwitten met elk een andere functie. Eiwitten krijgen hun functie, afhankelijk van hun plaats in het lichaam. Dat betekent dat genetisch DNA niet het 'plan' van een organisme bevat, maar de codering is voor de bouwstenen van het lichaam. Het organiserende principe ligt dan daarbuiten. Het morfische, of morfogenetische veld is dan het veld dat de holistische eigenschappen van organismen kan verklaren. Hij pleitte er daarom voor dat er meer geld beschikbaar moet komen voor onorthodox onderzoek.

Haring wees erop dat een selectieve voorsprong van een gemuteerde cel al veranderingen in de massa van een organisme kan veroorzaken; en dat we nog niet weten of daarom bepaalde verandering niet strikt vanuit de genen te verklaren is. Het gedrag van een school vissen is anders dan het gedrag van een individuele vis. Sheldrake antwoordde dat velden slechts velden zijn en dat DNA codeert voor eiwitten, niet voor het geheel. Haring was het wel met Sheldrake eens dat er meer geld voor

onorthodox onderzoek beschikbaar moet komen. Hij vond echter dat er dan wel massaal gegevens moesten zijn die daartoe aanleiding geven. Alleen maar fenomenen die een 'lichte statistische afwijking' vertonen van wat op grond van het normale wetenschappelijke wereldbeeld verwacht mag worden, voldoen daarvoor volgens hem niet. Sheldrake wees erop dat Einstein door een kleine statistische afwijking in lichtsnelheid is gaan nadenken. Daar is uiteindelijk de relativiteitstheorie uit voortgekomen. Ook kleine dingen kunnen dus van wetenschappelijk groot belang zijn.

Onveranderlijke wetten

Het tweede debatje ging erover dat de meeste wetenschappers het principe huldigen dat natuurwetten zelf niet veranderen. Is het mogelijk om te beargumenteren dat deze natuurwetten niet 'eeuwig' zijn, maar een soort van 'vaste gewoontes' die door de tijd heen kunnen veranderen? Haring gaf te kennen dat de meeste wetenschappers denken van niet. Maar stel je voor dat dat wel zou kunnen? Hoe zouden die wetmatigheden dan veranderd zijn? De meeste mechanismen in de evolutie zijn geleidelijk en vertonen geen sprongen. Sheldrake was daarover sceptisch. Hij vond het idee van 'onveranderlijke wetten' alleen maar een gewoonte in het mense-

28 De gevaren van toegepaste magie, lezing, Hans van Aurich (Rotterdam)

28 *De Geheime Leer*, gespreksavond, Wies Kuiper (Zwolle – Lanoe)

november 2008

3 *De Geheime Leer*, studiegroep, Ineke Vrolijk (Arnhem)

3 Gespreksavond (Den Haag)

3 Theosofie van Rudolf Steiner, studieavond (Groningen)

4 Vivekacūḍāmani – zelfonderzoek en het pad, studie (Naarden, Ashrama)

4 *De Stem van de Stilte*, studieavond, Ronald Engelse (Rotterdam)

7 Zelfontwikkeling in het Tibetaans Boeddhisme, lezing voor leden, Tony Boerlage (Utrecht)

8 *De Geheime Leer*, cursus, Ineke Vrolijk (Den Haag)

10 Doorgevingen of channelings met Gods kanalen, lezing, Johan Pameijer (Amersfoort)

10 Meditatie, cursus, Minouche Heijbroek (Arnhem)

10 Inleiding in de theosofie, les 2, Wim Leys (Den Haag)

11 *De Geheime Leer*, studieavond, Ineke Vrolijk (Rotterdam)

11 Onderscheidingsvermogen, thema-avond (Zwolle – centrum Lanoe)

12 *De Geheime Leer*, cursus, Ali Ritsema (Zuid-Limburg)

V e r e n i g i n g s n i e u w s

lijk denken zelf. Ook in de natuurwetenschappen blijken tegenwoordig de ‘constanten’, de vaste factoren, minder constant dan we dachten. Volgens Sheldrake evolueren de mechanismen achter de evolutie- fenomenen zelf ook. Dit deel van het debat ging over in een discussie over principes van wiskundige logica. Die principes zijn van belang om goede theorieën te kunnen vormen over wetenschappelijke waarnemingen.

Verklaring voor telepathie

Als het juist is dat morfische velden telepathie verklaren, wat zijn daarvan dan de implicaties voor mensen die mediteren en een ‘spiritueel’ leven willen voeren? Niet zo veel, dacht Sheldrake. Telepathie is een ‘natuurlijke’ vorm van communicatie in een groep. En dat is onderhevig aan wetmatigheden of ‘gewoontes’. Mediteren en dergelijke gaan echter uit boven sociaal functioneren en hebben daar op zich niet

zoveel mee van doen. Sommige parapsychologen zijn dan ook atheïsten of zelfs materialisten. Sterker nog: veel Anglicaanse geestelijken zijn sceptisch over parapsychologische fenomenen. Ook Bas Haring merkte op dat de wetten van zwaartekracht een spiritueel leven niet veranderen. Maar de evolutietheorie deed dat volgens hem wel: de mens zag zich daarna anders, had een ander begrip van zichzelf gekregen dan daarvoor. Sheldrake merkte daarop op dat uitbreiding van de wetenschap en van wetenschappelijke inzichten niet betekent dat we alle oude inzichten overboord moeten gooien, dat zou onzinnig zijn. Maar we moeten ons wel realiseren dat de wetenschap op het gebied van bewustzijn nog in de kinderschoenen staat. Een daverend applaus besloot deze middag.

(wordt vervolgd)

Peter J. Smit

Ik ben in elke religie
als een draad door een streng parels.

Bhagavad Gita

- 15 H.P. Blavatsky, haar leven en werk voor de Theosophical Society, openbare bijeenkomst, Els Rijnaker (Amsterdam)
- 15 Bezinningsbijeenkomst (Den Haag)
- 16 Onsterfelijkheid, gespreksgroep, Wim van Vledder (loge Zwolle)
- 16 Hoe kun je in deze tijd een Graalsmens worden?, lezing, Roland van Vliet (Zuid-Limburg)
- 17 *De scheppende stilte* van Rohit Mehta, studieavond (Amersfoort)
- 17 Ahmadiyya Moslim Gemeenschap over de Islam, informatieavond, hh. Verhagen en Aala (Arnhem)
- 17 Geometrie in de natuur, film (Den Haag)
- 17 Theosofie van Rudolf Steiner, studieavond (Groningen)
- 18 Stichtingsdag: waarom lid van de TV?, voor leden (Naarden)
- 18 Latente vermogens, lezing, Wies Kuiper (Rotterdam)
- 21 De wijsheid van de Upanishaden – voor de praktijk, lezing, Wim van Vledder (Utrecht)
- 24 Ledenavond (Amersfoort)
- 24 *Bhagavad Gita*, cursus, Ineke Vrolijk (Arnhem)
- 25 *Yoga-sutras van Patanjali*, groepsstudie (Amsterdam)
- 25 Luisteren in aandacht: de kunst van leren, lezing, Femmie Liezenga (Rotterdam)
- 25 *De Geheime Leer*, studieavond, Wies Kuiper (Zwolle – centrum Lanoe)

Brand O & O

In de nacht van dinsdag 8 op woensdag 9 juli 2008 was er waarschijnlijk bliksemsinslag in het dak van het landhuis Nieuw-Valkeveen van de Stichting Ontmoeting & Ontplooiing in Naarden. Een voorbijgangster ontdekte een flinke brand. Ondanks het feit dat 60 brandweerlieden met 10 stralen probeerden de brand onder controle te krijgen is het gebouw geheel uitgebrand en moet als verloren worden beschouwd. Op het moment van de brand waren de bewoners, dr. ir. Michiel Haas en zijn vrouw, niet aanwezig, want die waren die dag net op vakantie gegaan. Wel bleek de poes, die eerder die dag spoorloos was, nog binnen te zijn: die werd door de brand-

30 Unificatie en broederschap vanuit de moderne fysica belicht, lezing, Max Takkenberg (Naarden, Besant Hall)

december 2008

- 1 *De Geheime Leer*, studiegroep, Ineke Vrolijk (Arnhem)
- 1 De alchemistische achtergronden van Sinterklaas en Carnaval, lezing, Frank Tuinstra (Den Haag)
- 1 Theosofie van Rudolf Steiner, studieavond (Groningen)
- 2 *De Stem van de Stilte*, studieavond, Ronald Engelse (Rotterdam)
- 7 Lezing, Avani van Leeuwen (Zuid-Limburg)

weer gered. Ook wist de brandweer backup-tapes veilig te stellen van het kantoor van dhr. Haas dat in dit gebouw gevestigd was. Het Internationaal Theosofisch Centrum heeft de familie Haas werkelijk uit de brand weten te helpen door te zorgen voor tijdelijke huisvesting.

- 8 *Bhagavad Gita*, cursus, Ineke Vrolijk (Arnhem)
- 8 Inleiding in de theosofie, les 3, Wim Leys (Den Haag)
- 9 *De Geheime Leer*, studieavond, Ineke Vrolijk (Rotterdam)
- 12 Geloven in jezelf, lezing voor leden, Henk Woltman (Utrecht)
- 13 Bezinningsbijeenkomst (Den Haag)
- 13 Rijkdom van innerlijke vrijheid, openbare bijeenkomst, Louisa Koningferander, (Amsterdam)
- 13 *De Geheime Leer*, cursus, Ineke Vrolijk (Den Haag)
- 15 Lichtfeest (Amersfoort)
- 15 Vrijmetselarij, werken aan dieper inzicht, lezing, Ton Swagerman (Arnhem)
- 15 Gespreksavond (Den Haag)
- 15 Lichtfeest (Groningen)
- 16 *Yoga-sutras van Patanjali*, groepsstudie (Amsterdam)
- 16 Kerstmis – lichtfeest, voor leden (Naarden, St. Michaels House)
- 16 Lichtfeest, voor leden (Rotterdam)
- 16 Het innerlijk bestuur van de wereld, thema-avond en lichtfeest (Zwolle – centrum Lanoe)
- 19 Lichtfeest, voor leden (Utrecht)
- 21 Kerstviering met gezongen mantra's (Arnhem)
- 21 God als Licht, gespreksgroep, Wim van Vledder (loge Zwolle)